

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka

po rozpoznaniu w dniu 12 lutego 2024 r. na posiedzeniu bez udziału stron
sprawy P. P. i A. P. oskarżonych z art. 207 § 1 k.k.,
skargi na wyrok Sądu odwoławczego – Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 24
października 2023 r., w sprawie o sygn. akt VII Ka 626/23,
uchylający wyrok Sądu Rejonowego w Prudniku
z dnia 31 marca 2023 r., sygn. akt II K 592/21 - i przekazujący sprawę do
ponownego rozpoznania,
na podstawie art. 539e § 2 *in principio* k.p.k. *a contrario*,

p o s t a n o w i ł

I. oddalić obie skargi;

**II. zwolnić oskarżonych od kosztów sądowych postępowania
skargowego.**

[J.J.]

UZASADNIENIE

P. P. został oskarżony o to, że:

1/ w okresie od [...] 2010 r. do [...] 2021 r. w P. znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją małoletnią pasierbicą X.Y., urodzoną [...].2004 r., w ten sposób, że wyzywał ją słowami wulgarnymi, poniżał, ośmieszał, kontrolował, ograniczał kontakty z rodziną i rówieśnikami oraz stosował przemoc fizyczną w postaci popychania, szarpania za włosy, ubranie i ręce, tj. o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k.;

2/ w dniu [...] 2021 r. w P. groził pozbawieniem życia swojej małoletniej pasierbicy X.Y.. oraz Y.Z.., a groźby te wzbudziły w zagrożonych uzasadnioną obawę, że zostaną spełnione, tj. o przestępstwo z art. 190 § 1 k.k.;

3/ w dniu bliżej nieustalonym okresie, najpóźniej w [...] 2016 r. w P., w przedziale czasu dwóch tygodni, co najmniej pięciokrotnie, działając w krótkich odstępach czasu dopuścił się wobec małoletniej poniżej lat 15 X.Y.., urodzonej [...] 2004 r. innej czynności seksualnej w ten sposób, że dotykał ją po piersiach i kroczu, tj. o przestępstwo z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.

A. P. została oskarżona o to, że w okresie od [...] 2010 r. do [...] 2021 r. w P. znęcała się psychicznie i fizycznie nad swoją małoletnią córką X.Y.., urodzoną [...] 2004 r. w ten sposób, że wyzywała ją słowami wulgarnymi, poniżała, ośmieszała, kontrolowała, ograniczała kontakty z rodziną i rówieśnikami oraz stosowała przemoc fizyczną w postaci bicia córki po ciele smyczą i ręką, drapania i wbijania jej paznokci w ramię, tj. o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2023 r., w sprawie II K 592/21, Sąd Rejonowy w Prudniku uniewinnił oskarżonego P. P. od czynów opisanych w punktach 1 i 3 części wstępnej wyroku, tj. przestępstw z art. 207 § 1 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. Uznał natomiast oskarżonego P. P. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu opisanego w punkcie 2 części wstępnej wyroku, tj. przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. i za to wymierzył mu karę 50 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 20 zł, a na podstawie art. 41a § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz zbliżania się do pokrzywdzonych X.X. oraz Y.Z.. na odległość mniejszą niż 30 metrów na okres 2 lat.

Tym samym wyrokiem z dnia 31 marca 2023 r., wydanym w sprawie o sygn. akt II K 592/21, Sąd Rejonowy w Prudniku uniewinnił oskarżoną A. P. od popełnienia zarzucanego jej czynu z art. 207 § 1 k.k.

Po rozpoznaniu apelacji wywiedzionej od tego orzeczenia przez prokuratora na niekorzyść oskarżonych oraz apelacji obrońcy P. P., Sąd Okręgowy w Opolu wyrokiem z dnia 24 października 2023 r., sygn. akt VII Ka 626/23:

1/ uchylił zaskarżony wyrok wobec oskarżonego P. P. w pkt I części dyspozytywnej (uniewinnienie od czynów z art. 207 § 1 k.k. oraz z art. 200 § 1 k.k.

w zw. z art. 12 § 1 k.k.) - i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Prudniku do ponownego rozpoznania;

2/ uchylił zaskarżony wyrok wobec oskarżonej A. P. w pkt V części dyspozytywnej (uniewinnienie z art. 207 § 1 k.k.) - i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Prudniku do ponownego rozpoznania.

Od powyższego wyroku na podstawie art. 539a § 1 i 2 k.p.k. skargę wniósł obrońca z urzędu oskarżonego P. P. – w części dotyczącej pkt I sentencji wyroku, na korzyść oskarżonego.

Na podstawie art. 539a § 3 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzucił obrazę art. 437 § 2 k.p.k. polegającą na bezpodstawnym uchyleniu wyroku Sądu I instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w sytuacji, gdy stwierdzona przez Sąd odwoławczy możliwość wydania wyroku skazującego w ponownym postępowaniu przed Sądem I instancji nie jest bezsporna i nie ma pełnego pokrycia w przeprowadzonych w sprawie dowodach, a w konsekwencji nie jest wystarczająca dla przyjęcia na tym etapie postępowania reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k. jako podstawy uchylenia wyroku.

W konkluzji obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części objętej zaskarżeniem i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Opolu jako Sądowi odwoławczemu.

Skargę od wyroku Sądu odwoławczego uchylającego wyrok Sądu I instancji wniósł również wyznaczony z urzędu obrońca oskarżonej A. P. na podstawie art. 539a § 1 i 2 k.p.k. Zaskarżył powyższy wyrok w punkcie II na korzyść oskarżonej, zarzucając mu naruszenie art. 437 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 454 § 1 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku w odniesieniu do oskarżonej w sytuacji, kiedy:

a/ Sąd II instancji, w ramach przewodu sądowego i w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie poczynił jakichkolwiek dodatkowych ustaleń faktycznych odnoszących się do znamion przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. (choć Sąd II instancji sformułował pod adresem Sądu I instancji zastrzeżenia właśnie dotyczące braku dokonania bliżej nie sprecyzowanych ustaleń faktycznych), a zatem Sąd II instancji nie mógł uznać, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k., czemu stał na przeszkodzie zakaz określony w art. 454 § 1 k.p.k.;

b/ Sąd II instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie wskazał w zakresie czynu zarzucanego oskarżonej A. P., w jakim kierunku powinno zostać uzupełnione postępowanie dowodowe, co sugeruje pkt 3.4 uzasadnienia, alternatywnie nie wskazał również, na podstawie jakich przeprowadzonych w sprawie dowodów doszedł do przekonania, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego oskarżoną za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k., czemu stał na przeszkodzie zakaz określony w art. 454 § 1 k.p.k., a w treści pkt. 5.3.1.4.1. - «zwięźle o powodach uchylenia» pominął tę kwestię w całości.

W konkluzji obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Opolu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

W odpowiedzi na obie skargi Prokurator Rejonowy w Prudniku na podstawie art. 539e § 2 k.p.k. wniósł o ich oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Obie skargi okazały się niezasadne i podlegały oddaleniu.

Zgodnie z art. 539a § 1 i 3 k.p.k. skargę na wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu I instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania można wnieść, gdy wydanie na etapie postępowania apelacyjnego orzeczenia o charakterze kasatoryjnym naruszało art. 437 k.p.k. lub też, gdy przy wydaniu tego orzeczenia wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 k.p.k. Z treści powyższych przepisów wynika, że rozpoznanie skargi musi ograniczać się do zbadania, czy zachodzi tzw. bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 k.p.k., albo czy sąd odwoławczy uchylił wyrok mimo braku formalnych przeszkód określonych w art. 454 k.p.k. do wydania wyroku zmieniającego oraz czy jest konieczne przeprowadzenie w całości przewodu sądowego (art. 437 § 2 *in fine* k.p.k.). Przedmiotem kontroli w tym postępowaniu jest więc jedynie stwierdzenie, czy uchylając wyrok sądu pierwszej instancji z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, sąd odwoławczy kierował się podstawami wydania wyroku kasatoryjnego wskazanymi w art. 539a § 3 k.p.k. oraz czy takie rozstrzygnięcie było w konkretnej sprawie konieczne.

Natomiast niedopuszczalne jest, aby Sąd Najwyższy w trybie art. 539a k.p.k. ponownie, samodzielnie ocenił, czy zachowanie oskarżonego wyczerpuje znamiona

czynu zabronionego, doszedł do odmiennych wniosków i z tego powodu uchylił zaskarżony wyrok (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2017 r., IV KS 6/16, LEX nr 2204960*). Sąd Najwyższy w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi na wyrok sądu odwoławczego nie może więc oceniać, czy zaistniały merytoryczne podstawy określone w art. 454 k.p.k. do wydania wyroku zmieniającego – nie jest bowiem władny na podstawie przepisu art. 539a § 1 k.p.k. do oceniania materiału dowodowego przedstawionego w sprawie – rozpoznanie sprawy w tym zakresie należy bowiem do sądów powszechnych. Interwencja Sądu Najwyższego w ten zakres orzekania stanowiłaby naruszenie ich kompetencji do rozpoznania sprawy. Tak też w tym przypadku nie może on ocenić, czy wnioski wysnute przez Sąd odwoławczy na podstawie zgromadzonego i ujawnionego w sprawie materiału dowodowego są zgodne z zasadą prawdy materialnej.

Sąd I instancji w niniejszej sprawie zdecydował o uniewinnieniu oskarżonego P. P. konkludując dokonaną ocenę materiału dowodowego w ten sposób: „Sąd doszedł do przekonania, że w sprawie brak jest podstaw do przypisania oskarżonemu odpowiedzialności za zarzucany mu czyn. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w powiązaniu z wyjaśnieniami oskarżonego, nasuwa wątpliwości co do jego sprawstwa, tak zasadnicze, że skutkują one koniecznością jego uniewinnienia. To na oskarżycielu ciążył bowiem obowiązek nie budzącego wątpliwości wykazania sprawstwa oskarżonego”. Również w odniesieniu do oskarżonej wskazał Sąd, że chociaż „Niewątpliwie stosowane przez oskarżoną metody wychowawcze mogą w odbiorze osób trzecich budzić zastrzeżenia, jednakże kontrola opisu czynu w powiązaniu ze zgromadzonym materiałem dowodowym nie pozwoliła przyjąć, iż takie zachowanie oskarżonej wypełniło znamiona przestępstwa znęcania się”. W rezultacie - „W ocenie Sądu w sprawie brak jest podstaw, które pozwalałyby na przypisanie oskarżonej A. P. winy i sprawstwa odnośnie stawianego jej zarzutu z art. 207 § 1 k.k.”

Natomiast z treści uzasadnienia wyroku Sądu odwoławczego wynika, że Sąd ten dokonał zupełnie odmiennej oceny materiału dowodowego. Wskazał: „W przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z tzw. błędem dowolności. Ocena ujawnionych przez sąd merytoryczny w toku rozprawy głównych dowodów nie pozostawała pod ochroną art. 7 k.p.k. Dokonane przez ten Sąd wartościowanie dowodów nie jest pogłębione,

zawiera błędy logicznego rozumowania i jest niezgodne z zasadami doświadczenia życiowego. Uniewinnienie oskarżonego P.P. od zarzucanych mu czynów opisanych w punktach 1 i 3 części wstępnej, to jest przestępstw z art. 207 § 1 k.k. i z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. oraz oskarżonej A. P. od zarzucanego jej w pkt 4 części wstępnej zaskarżonego wyroku występku z art. 207 § 1 k.k., jest rozstrzygnięciem błędnym i jako takie nie spotkało się z akceptacją Sądu odwoławczego”.

Następnie Sąd przedstawił szczegółowo liczne i rażące uchybienia w ocenie poszczególnych dowodów zgromadzonych w sprawie, dochodząc ostatecznie do następującego wniosku - „Wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku w tym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Prudniku do ponownego rozpoznania, należało uznać za zasadny, albowiem w niniejszej sprawie zaistniała sytuacja przewidziana w art. 454 k.p.k. Zgodnie z brzmieniem powołanego przepisu, sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono postępowanie. Sąd I instancji dopuścił się nieprawidłowej, nacechowanej dowolnością i sprzecznej z dyrektywami określonymi w art. 7 k.p.k., oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, skutkującej błędnymi ustaleniami faktycznym, a przez to niezasadnym uniewinnieniem P. P. od czynów kwalifikowanych z art. 207 § 1 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. oraz A. P. od występku z art. 207 § 1 k.k.”.

Wskazał więc Sąd odwoławczy precyzyjnie i jednoznacznie, że: „W rozpoznawanej sprawie zaistniała przeszkoda do skazania oskarżonych w II instancji ze względu na regułę *ne peius* (art. 454 § 1 k.p.k.), gdyż materiał dowodowy został całościowo zgromadzony, a jedynie na skutek jego błędnej oceny przez Sąd I instancji, oskarżony P. P. został uniewinniony od popełnienia czynów kwalifikowanych z art. 207 § 1 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., zaś A. P. od występku z art. 207 § 1 k.k.”.

W rezultacie, obrońca P. P. całkiem bezpodstawnie wywodzi, iż „przedwczesne jest uchylenie zaskarżonego wyroku sądu I instancji, jak również przedwczesne jest stwierdzenie, że wobec oskarżonego winien być wydany wyrok skazujący. Stwierdzoną przez Sąd Odwoławczy możliwość wydania wyroku

skazującego w ponownym postępowaniu przed sądem I instancji należy uznać za niewystarczającą na tym etapie dla przyjęcia reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k. jako podstawy uchylenia wyroku sądu I instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania”. W niniejszej bowiem sprawie Sąd II instancji, tak jak domaga się obecnie obrońca w skardze, uzasadnił, na jakiej podstawie uznał, iż twierdzenie o winie oskarżonego (niezależnie od tego, czy opiera się ono na odmiennej interpretacji dotychczas przeprowadzonych dowodów, czy też jest ono wynikiem dopuszczenia przez sąd *ad quem* dodatkowych dowodów, uzupełnienia przewodu sądowego i dokonania oceny dotychczasowego materiału dowodowego w świetle dowodów dopuszczonych i przeprowadzonych na etapie postępowania odwoławczego) jawi się jako bezsporne i mające pełne oparcie w przeprowadzonych w sprawie dowodach.

Z kolei obrońca A. P. wskazuje - „Z uzasadnienia Sądu II instancji wynika, że Sąd zawsze powinien dać wiarę zeznaniom pokrzywdzonej, choćby stały one w sprzeczności z zebrany materiał dowodowy, ponieważ sprawcą jest osoba najbliższa i zazwyczaj brak jest bezpośrednich świadków takich wydarzeń, a do ataków dochodzi <<w czterech ścianach>>. Nie należy się zgodzić z takim twierdzeniem, w sprawie zeznawały osoby postronne, sąsiedzi, nauczyciele, ksiądz, znajomi, nikt nie zauważył zarówno na ciele jak i w zachowaniu X.X., aby stosowana była wobec niej przemoc fizyczna i słowna. Była osobą otwartą, z łatwością mówiącą o swoich problemach. X.X. wskazywała na brutalność ataków wobec niej, które pozostawiałyby ślady, a także częstotliwość tych zdarzeń - codziennie. Żaden dowód oprócz jej wyjaśnień nie potwierdzał tego, a także żaden dowód wskazany przez Sąd odwoławczy (nie oparty na słowach pokrzywdzonej tj. opinia G. W. a za nią opinia M. G.) nie potwierdza takich zdarzeń. Wobec tego, zgodnie z art. 5 § 2 k.p.k., niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego. Wobec braku wskazania, przez Prokuratora innych dowodów niż zeznania pokrzywdzonej na stosowanie przemocy przez oskarżoną A. P.- uznać należy ją za niewinną”.

Sąd Najwyższy stwierdza, że również w przypadku zarzutów tej skargi jasne jest, iż konieczne było uchylenie wyroku Sądu I instancji, skoro zgodnie z art. 454 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony

w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono postępowanie. W takim wypadku kontrola skargowa przeprowadzana przez Sąd Najwyższy w postępowaniu prowadzonym w oparciu o art. 539a k.p.k. obejmuje ocenę prawidłowości zastosowania tego przepisu pod kątem spełnienia warunku, że sąd odwoławczy „nie może skazać oskarżonego”. W rezultacie, Sąd odwoławczy nie miał możliwości dalszego procedowania w sytuacji, w której uznał, że zachodzą podstawy do wydania wyroku pogarszającego sytuację prawną oskarżonych (i to niezależnie od tego, czy opiera się ono na odmiennej interpretacji dotychczas przeprowadzonych dowodów, czy też jest ono wynikiem dopuszczenia przez sąd odwoławczy dodatkowych dowodów) (*por. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów SN z dnia 20 września 2018 r., I KZP 10/18, OSKNKW 2018, z. 11, poz. 73; wyroku SN z dnia 24 lipca 2019 r., IV KS 30/19, LEX nr 269538*).

Z analizy treści uzasadnienia wyroku Sądu odwoławczego zarówno w zakresie dotyczącym P. P., jak i w części odnoszącej się do A. P. wynika, że podstawą uchylenia wyroku Sądu I instancji nie była wyłącznie sama tylko możliwość wydania skazującego wyroku w ponownym postępowaniu, a realne przekonanie tego Sądu o konieczności skazania oskarżonych.

Proponowana przez obrońców wykładnia art. 539a § 1 i 3 k.p.k. w sposób oczywisty jest błędna, bowiem jest sprzeczna z całym dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego, a więc nie może być zastosowana również i w tej sprawie. Nie jest bowiem możliwe ocenienie w tym trybie przez Sąd Najwyższy, czy zaistniały merytoryczne podstawy określone w art. 454 k.p.k. do wydania wyroku zmieniającego – nie jest bowiem władny na podstawie przepisu art. 539a § 1 k.p.k. do oceny materiału dowodowego przedstawionego w sprawie – a tym bardziej analizy kompletności opinii biegłego, czy wiarygodności zeznań świadków, ewentualnie tego, czy w istocie zachowanie oskarżonych wypełniało znamiona art. 207 § 1 k.k. (a w przypadku P. P. także z art. 200 § 1 k.k. Analiza sprawy natomiast nie wykazała, by doszło do naruszenia art. 437 k.p.k. – co jest jedyną płaszczyzną oceny dokonywanej w trybie przepisu art. 539a § 1 i 3 k.p.k.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 539e § 2 k.p.k. postanowiono jak w części wstępnej postanowienia. Z uwagi na sytuację materialną obojga oskarżonych, Sąd Najwyższy zwolnił ich od kosztów postępowania skargowego.

[J.J.]

[ał]